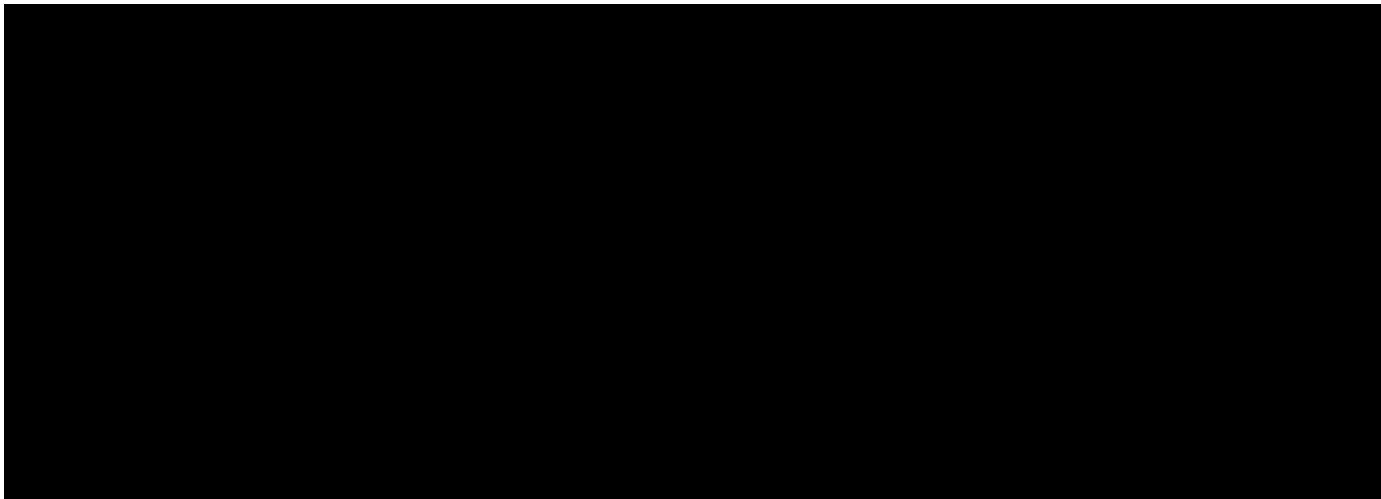

ROWLANDS, WILLIAM ('Gwilym Lley'n'; 1802 - 1865), gweinidog Wesleiaidd a llyfryddwr

Enw: William Rowlands
Ffugenw: Gwilym Lley'n
Dyddiad geni: 1802
Dyddiad marw: 1865
Rhiant: Eleanor Rowlands
Rhiant: William Rowlands
Rhyw: Gwryw
Galwedigaeth: gweinidog Wesleiaidd a llyfryddwr
Maes gweithgaredd: Crefydd; Llenyddiaeth ac Ysgrifennu
Awdur: William Llewelyn Davies

Ganwyd 24 Awst 1802 ym Mryncroes, Llŷn, Sir Gaernarfon, mab William ac Eleanor Rowlands. Cafodd addysg ym Mryncroes a Botwnnog cyn dechrau bod yn wehydd fel ei dad. Fe'i dygwyd i fyn y Fethodist Calfaidd, ond pan oedd yn 18 oed troes at y Wesleaid; dechreuodd bregethu yn 1821 yn Bryn Caled. Yn gynnar wedi hynny symudodd gyda'i rieni i Tŷ Coch, gerllaw Bangor. Bu'n bregethwr lleyg am rai blynyddoedd cyn iddo gael ei dderbyn i weinidogaeth y Wesleaid. Bu'n gwasnaethu ym Merthyr Tydfil 1831, Amlwch 1834, Pwllheli 1835, Trelawnyd, Sir y Fflint, 1837, Rhuthyn 1840, Llanidloes 1842, Tredegar 1845, Machynlleth 1848, Brynmawr 1850, Llanidloes 1853, Tredegar 1856, Aberystwyth 1858, a Machynlleth 1861. Ymddolodd o waith cylchdeithiol yn 1864 gan ymsefydlu yng Nghroesoswallt fel uwchrif ac yn y gobaith o gael gorffen a chyhoeddi ei waith mawr y cyfeirir ato isod, eithr bu farw ar 21 Mawrth 1865. Claddwyd ef yn Caerau, gerllaw Llanidloes.

Dechreuodd ' Gwilym Lley'n ' ymddiddori mewn casglu a rhestru llyfrau Cymraeg pan oedd yn ddyn ieuanc. Gan ei fod yn weinidog teithiol câi gyfle eithriadol i chwilio am lyfrau Cymraeg a Chymreig. Cyhoeddodd yn *Y Traethodydd*, 1852-3, flaenffwrth ei ymchwil o dan y teitl ' Llyfryddiaeth y Cymry.' Yr oedd yn ei fwriad gyhoeddi cyfrol a oedd i gostio 15 swllt, ond ni chyhoeddwyd mo'r gwaith hyd 1869, sef pedair blynedd ar ôl i'r cynullydd farw. Golygwyd y gwaith gan **Daniel Silvan Evans** a'i gyhoeddi yn Llanidloes o dan y teitl: *Cambrian Bibliography: containing an account of the books printed in the Welsh language, or relating to Wales, from the year 1546 to the end of the eighteenth century; with biographical notices* (Llanidloes, **John Pryse**, 1869). Ceir hefyd deitl Cymraeg sydd yn fwy cynhwysfawr - *Llyfryddiaeth y Cymry: yn cynnwys hanes y llyfrau a gyhoeddwyd yn yr iaith Gymraeg, ac mewn perthynas i Gymru a'i thrigolion, o'r flwyddyn 1546 hyd y flwyddyn 1800; gyda chofnodau bywgraffiadol am eu hawduron, eu cyfieithwyr, eu hargraffyddion, a'u cyhoeddwyr* (Llanidloes, **John Pryse**, 1869), ac fel *Llyfryddiaeth y Cymry* y cyfeirir ato fynychaf gan lyfryddwyr a haneswyr yng Nghymru a gwledydd eraill. Yr oedd hwn yn waith nodedig ar y pryd ac er bod ynddo feiau a cholliadau y mae'n parhau'n llyfr-cyfeirio defnyddiol; pan gofier iddo gael ei gyhoeddi cyn i lyfrgelloedd Cymreig Aberystwyth, Bangor, a Chaerdydd gael eu sefydlu fe sylweddolir faint o lafur a chost a olygodd i'w awdur.

Bu William Rowlands yn golygu *Yr Eurgrawn Wesleiaidd* o 1842 hyd 1845 a thrachefn o 1852 hyd 1856. Ysgrifennai hefyd i gylchgronau eraill, megis *Golud yr Oes* a'r *Brython*, a chyhoeddodd *Rhagluniaeth*, 1836; *Annibyniaeth a Wesleyaeth*, 1852; a *Dadleniad Annibyniaeth, ac Amddiffyniad Wesleyaeth yn erbyn enllibau ... H. Hughes ('Tegai')*. Ysgrifennodd hefyd gyfres o fywgraffiadau Cymry; wedi ei farw prynwyd y rhain gan **Isaac Foulkes** a'u defnyddiodd yn ei *Geiriadur Bywgraffiadol o Enwogion Cymru* (Lerpwl, 1870); hwynt hwy yw'r ' Lley'n MSS. ' y cyfeiria **Foulkes** atynt. Ceir cofiant i ' Gwilym Lley'n ' (gan ei fab-yng-nghyfraith R. Morgan) yn 12 rhifyn *Yr Eurgrawn Wesleiaidd* am 1868.

Awdur

Syr William Llewelyn Davies, (1887 - 1952)

Ffynonellau

Oxford Dictionary of National Biography

rhagymadrodd D. Silyn Evans i W. Rowlands, *Llyfryddiaeth y Cymry* (Llanidloes 1869)

Geirlyfr Bywgraffiadol o Enwogion Cymru (1870)

Darllen Pellach

Erthygl Wicipedia: **William Rowlands**

Dolenni Ychwanegol

Dyddiad cyhoeddi: 1953

Hawffraint Erthygl: <http://rightsstatements.org/page/InC-RUU/1.0/>

PDF Argraffu Cyfeirnod

Mae'r Bywgraffiadur Cymreig yn cael ei ddarparu gan Lyfrgell Genedlaethol Cymru a Chanolfan Uwchefrydiau Cymreig a Cheltaidd Prifysgol Cymru. Mae ar gael am ddim ac nid yw'n derbyn cymorth grant. Byddai cyfraniad ariannol yn ein helpu i gynnal a gwella'r wefan er mwyn i ni fedru parhau i gydnabod Cymry sydd wedi gwneud cyfraniad nodedig i fywyd yng Nghymru a thu hwnt.

Ewch i'n [tudalen codi arian](#) am ragor o wybodaeth.

Arddull APA

Davies, W. Ll., (1953). ROWLANDS, WILLIAM ('Gwilym Lleyn'; 1802 - 1865), gweinidog Wesleiaidd a llyfryddwr. *Y Bywgraffiadur Cymreig*. Adferwyd 9 Tac 2024, o <https://bywgraffiadur.cymru/article/c-ROWL-WIL-1802>

Y Bywgraffiadur

Preifatrwydd a Chwcis
Hawffraint
Y Prosiect
Cymorth
Cysylltu

LGC
NLW

LLYFRGELL
THE NATION

Wedi'i gynnal gan
Llywodraeth Cymru
Sponsored by
Welsh Government